

Малък креслив орел *Aquila pomarina*

Описание на вида

Един от най-многочислените реещи се видове грабливи птици, регистрирани по време на есенна миграция. Пиковите дни са около 22-26 септември през есента и 12-15 април през пролетта. На места ятата могат да достигнат 2000 – 4000 птици. Изключително рядко се наблюдава по Северното Черноморско крайбрежие. За нощувка предпочита да е на малки групи в горски масиви. При определени обстоятелства ятата могат да са съвместни с тези на черния щъркел.

Сн. Диана Павлова, БДЗП, 2012

Степен на проученост, обзор на наличната информация и принос на проекта

В България миграцията е целенасочено проучвана след 1977 г. (Laine, 1978). Значително по-добре е проучена есенната миграция на малкия креслив орел. Пролетния прелет започва от средата на февруари до края на март, а есенният – от началото на август до края на октомври (Симеонов и др., 1990). В периода 1979 до 2003 г. (с изключение на 1994, 1995, 1997 и 2000 г.) е проучена есенната миграция на вида в района на Атанасовското езеро, като за 24-годишния период са регистрирани числености от 1687 (1982 г.) до 25786 (1990 г.) индивида за миграционен сезон (Michev et al., 2011). Според това проучване миграцията на малкия креслив орел започва от последната десетдневка на август и продължава до последната десетдневка на октомври, като най-интензивна е от средата на септември до първата десетдневка на октомври (между 15 септември и 3 октомври) с пикови числености около 25 октомври. През 1997 г. при целево проучване на есенната миграция в района на местността „Пода“ в източната част на Мандренското езеро са отчетени 193 малки кресливи орли за един миграционен сезон (НБОИ, 2012). През същата година на Атанасовско езеро не е провеждано проучване на есенната миграция. При проучване на есенната миграция в района на Котел в Стара планина през 1998 г. са наблюдавани 220 малки кресливи орли за миграционния сезон. Миграция на малки кресливи орли е наблюдавана в района на Балчик през 2003 г. при целенасочено проучване на миграцията, свързано с намерения за развитие на ветропаркове, като за един миграционен сезон са установени да прелитат 172 индивида (НБОИ, 2012). През есента на 2004 г. в рамките на целенасочено проучване на есенната миграция в Източна България, паралелно на 9 наблюдателни точки за целите на Натура 2000, миграция на малки кресливи орли е установена в района на Добруджа при Българево (21 индивида), Горичане (29 инд.), Балчик (1359 инд.), Рогачево (2357 инд.), в района на Провадийско-Роякско плато при Мадара (296 инд.), в Източна Стара планина – при селата Баня (2740 инд.) и Паницово (5412 инд.), в района на Созопол при село Равадиново (141 инд.) и в Странджа при Малко Търново (6472 инд.) (BSPB, 2005). Най-голям брой мигриращи малки кресливи орли през този миграционен сезон са наблюдавани при Малко Търново. При това проучване е установено, че през 2004 г. миграцията на малкия креслив орел започва от втората десетдневка на септември до първите дни на октомври. През 2005 г. при проучването на есенната миграция в Източна България паралелно на 9 наблюдателни точки, малки кресливи орли са установени в района на Добруджа при Горичане (160 инд.), Българево (343 инд.), Топола (1940 инд.), Безводица (176 инд.), Кремена (190 инд.), Суворово (89 инд.) и Ефрейтор Бакалово (наблюдателна точка Суха река) (3238 инд.), в района на Провадия (2840 инд.) и Атанасовско езеро (4131 инд.), като най-голям брой прелитащи малки кресливи орли за миграционния сезон са установени на Атанасовско езеро. През 2005 г. есенната малкия креслив орел стартира още в началото на месец август и продължава до края на октомври. Интензивна есенна миграция е наблюдавана от средата на септември до първите дни на октомври. В периода от 2006 до 2010 г. започват

да се провеждат проучвания на миграцията на птиците във връзка с инвестиционни интереси за изграждане на ветрогенератори, като проучванията са съсредоточени основно в Добруджа. При тези проучвания мигриращи малки кресливи орли са наблюдавани при Българево, Каварна, Хаджи Димитър, Селце, Могилище, Бежаново, Шабла, Пролез, Горичане, Сърнино, Василево, Люляково, Снягово, Добротич, Телериг, Карапелит, Росица, Александрия, Добрин, Стан, Мировци. Най-голям брой мигриращи малки кресливи орли са установени през 2009 г. при Телериг – 2064 индивида за миграционен сезон. Най-малко птици за миграционен сезон са наблюдавани в района на Шабла, Горичане и Пролез – между 1 и 13 индивида на сезон. В периода 2008 – 2009 г. проучвания на есенната миграция са осъществени и по поречието на река Дунав и Дунавската равнина, като мигриращи малки кресливи орли в ниска численост са установени да прелитат в района на село Иваново (в защитена зона „Ломовете“) – 22 индивида, Вълбел (в защитена зона „Никополско плато“) – 51 индивида, Песчинското блато (в защитена зона „Комплекс Беленски острови“) – 65 индивида, блатото Кайкуша (в защитена зона „Свищовско-беленска низина“) – 37 индивида и в района на село Златия (в защитена зона „Златия“) – 8 индивида (НБОИ, 2012).

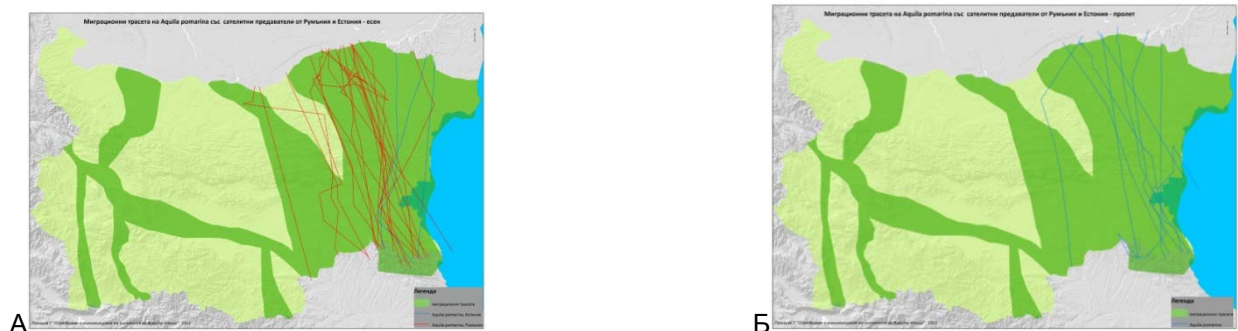
В Световния справочник на миграционните пътища на грабливите птици (Zalles, Bildstein, 2000) като места с миграция на полски блатари, освен Атанасовско езеро, са посочени Котленска планина, Малко Търново, нос Емине (62 инд.), курорта Албена (360), нос Калиакра (160 инд.), Ломовете, Луда Камчия (240 инд.), Кресна, Пловдив, Софийската котловина (23 инд., Янков и кол., 1994), Мусала, Радовец, долното течение на река Арда.

Извън посочените по-горе райони при случайни наблюдения на птици, малки кресливи орли по време на есенна миграция са наблюдавани в много райони на страната – навсякъде по Черноморското крайбрежие, в Горнотракийската низина. По-големи числености мигриращи малки кресливи орли са наблюдавани при ЗМ „Пода“ – 4000 инд. (2008 г.), Дюлински проход – 1820 инд. (2007 г.) (НБОИ, 2012).

Пролетната миграция на малкия креслив орел е по-слабо проучена. През пролетта на 2005 г. при паралелните проучвания на пролетната миграция в Добруджа малки кресливи орли са установени при село Кремена – 27 индивида за миграционния сезон и при Провадия – 1168 индивида. През същия сезон е проведено проучване на пролетната миграция по долината на река Места при село Огняново, като там е наблюдаван само един малък креслив орел. В периода на интензивни проучвания на миграцията в Добруджа поради засиления инвеститорски интерес за изграждане на ветрогенератори, мигриращи малки кресливи орли са установени при Бежаново, Сърнино, Василево, Пролез, Люляково, Снягово, Карапелит, Росица, Добрин, Александрия, Хаджи Димитър, Суворово, Станата, Преселка и Добротич. Най-много малки кресливи орли за миграционен сезон са прелетели в района на село Добротич през пролетта на 2010 г. – 1511 индивида, в района на село Преселка през 2009 г. – 981 инд. и при град Суворово през 2006 г. – 841 инд. (Герджиков, Илиев, 2010, Петков, 2010). По време на проучване на пролетната миграция в Дунавската равнина, при село Вълбел (защитена зона „Никополско плато“) през 2010 г. са регистрирани 5 мигриращи малки кресливи орли, а при село Сливата през 2011 г. са установени 3 индивида за миграционния сезон. При случайни наблюдения през пролетния период мигриращи малки кресливи орли са наблюдавани и в района на защитена местност „Пода“ (2012 г.) (НБОИ, 2012) и в района на Свищов (2012 г.) (SOVON, 2012).

В периода 2006 г. – 2012 г. през България са преминавали по време на пролетна и/или есенна миграция общо 2 малки кресливи орли със сателитни предаватели, поставени в Естония, а в периода 2010 - 2012 г.-са преминали 13 малки кресливи орли със сателитни предаватели, поставени в Румъния. Данните от тях дават представа за предпочитаните

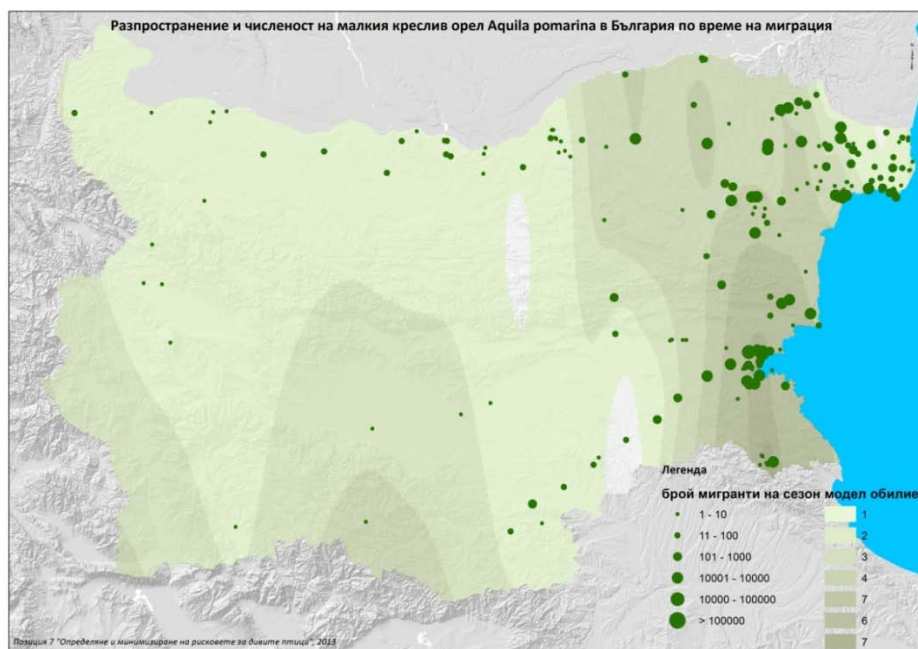
места, където тези птици пресичат България. По време на есенната и пролетната миграция естонските малки кресливи орли са преминавали основно през източната част на страната, в Южна България са преминали в района на Бургас, като част от тях са пресекли Бургаския залив (фиг. 61 А). Румънските малки кресливи орли също преминават през източната част на България, както по време на есенна, така и по време на пролетна миграция (фиг. 61 Б). През есента те навлизат в България в участъка на река Дунав между Свищов и Силистра, основно на изток от Тутракан и напускат страната основно през Странджа. Най-западно една от маркираните птици е преминала над Свиленград. Повечето маркирани птици преминават над Лудогорието и Провадийско-Роякското плато в Северна България и западно от Бургаските езера, като по-рядко пресичат залива. През есента на 2011 г. част от маркираните птици се прелетели в района на Острово, Браничево и Пленимир, в близост до наблюдателните точки и е възможно да са били регистрирани от наблюдателите. Два от маркираните малки кресливи орли по време на есенната миграция 2012 г. са преминали през района на село Равнец и над Атанасовско езеро и е възможно да са регистрирани по време на полевото проучване в рамките на проекта. По време на пролетната миграция през 2012 г. една от птиците е прелетяла над наблюдателната точка при Ветрен и е възможно да е регистрирана от наблюдателите.

Фиг. 61 Естонски и румънски малки кресливи орли със сателитни предаватели преминали през България по време на есенна и пролетна миграция в периода 2006 – 2012 г.

В резултат на проучването на есенната и пролетната миграция в рамките на проекта „Минимизиране на рисковете за дивите птици” в Северна България през 2011 г., бе установено, че макар малки кресливи орли в неголеми числености да прелитат над цяла Северна България и Софийското поле, основният фронт на миграция на вида е през Лудогорието и Западна Добруджа (между Острово и Пленимир). По време на проучването на есенната миграция през 2012 г. се установи, че в Добруджа фронтът на миграция аналогичен на установения през 2011 г., като най-източната му част с интензивен прелет (около 1000 индивида) е при Пленимир, като на изток числеността на вида значително намалява и по крайбрежието са наблюдавани много малък брой птици (при Дуранкулак, но не и при Свети Никола). 97% от мигриращите през Южна България малки кресливи орли са преминали в района на Бургас, между Суходол и Атанасовско езеро, концентрирайки се главно при Атанасовско езеро и Ветрен (между 14 и 15 хиляди птици на всяка точка), като на запад числеността намалява и на Равнец са регистрирани малко над 8000 птици, а при Суходол – около 3000.

По време на проучването на пролетната миграция през 2012 г. малкият креслив орел е наблюдаван да мигрира на всички наблюдателни точки в малки количества, като основната част от регистрираните по време на проучването птици се прелетели през четири наблюдателни точки - Гешаново (Западна Добруджа) и при Суходол, Равнец и Ветрен (Бургас).

Фиг. 62 Разпространение и численост на малкия креслив орел в България по време на миграция на база на наличната информация

Характеристика на миграцията

Численост и фронт на миграцията

По време на пролетна миграция през България са установени да прелитат около 5500 малки кресливи орли в Добруджа и източната част на Южна България (2012 г.). Като се има в предвид, че единични мигранти или малки групи прелитат през цялата страна, а някои птици пресичат Бургаския залив над морето, може да се предположи, че през пролетта през страната прелитат между 6000 и 6500 индивида.

Досега се знаеше, че по Западно-черноморския прелетен път *Via Pontica* преминават до 26000 малки кресливи орли по време на есенна миграция (Костадинова, Граматиков, 2007). При паралелните проучвания на есенната миграция през 2012 г. са отчетени 41638 индивида. През Добруджа са регистрирани 8415 индивида през същия сезон, концентрирани основно в Западна и Централна Добруджа. Вероятно около половината от тези птици са регистрирани и в района на Бургас, което предполага, че през 2012 г. е числеността на мигриращите малки кресливи орли около 46000 индивида. Това предполага, че цялата европейска популация на вида, съсредоточена в Централна и Източна Европа, прелита над България, и то в много тесен фронт – 150 км в Северна България и около 70 км в Южна България (включително Бургаския залив. Малките кресливи орли се концентрират над Странджа и продължават към Босфора.

Малкият креслив орел е вид със силно изразен тесен фронт на миграцията през България, който е сходен през есента и пролетта. В Северна България фронтът на интензивна миграция е през Лудогорието и Добруджа до крайбрежието при село Топола и град Балчик, където се концентрират до 1551 птици през есента (2005 г. – Топола). През Приморска Добруджа (Каварна, Шабла, Дуранкулак) числеността на мигриращите малки кресливи орли не надвишава 350 индивида на миграционен сезон (Българево – 2005 г.). През Дунавската равнина преминават единични мигранти или числености не надвишаващи 70 индивида на миграционен сезон. Като се съпоставят данните от паралелните наблюдения през 1011 и 2012 г. и 2004-2005 г. с данните от сателитно

проследяване на 15 малки кресливи орли, може да се заключи, че този миграционен коридор навлиза в България основно през района на Тутракан - Силистра и напуска страната през Странджа. Сателитните проучвания на естонски и румънски малки кресливи орли показват, че птиците ползват едни и същи маршрути по време и на пролетна и на есенна миграция.

Интензивност и динамика на прелета

Сезонна динамика

Прелетът на малкия креслив орел се характеризира с много ясно определени срокове на миграцията и сравнително постоянни във времето максимуми в прелета на птиците. Освен това, за разлика от други видове, само в рамките на 2 до 3 дни може да преминават повече от половината птици, които прелитат през целия миграционен сезон.

По време на пролетна миграция малки кресливи орли са установявани да прелитат през България най-рано на 18 март (през 2012 г.), като миграцията продължава до последната седмица на май. Интензивният прелет обаче е през първата половина на април, когато преминават повечето малки кресливи орли. Сателитните проучвания сочат, че маркираните румънски и естонски малки кресливи орли преминават през страната ни в този период. Есенната миграция на малкия креслив орел започва още в началото на август и продължава до края на октомври, но интензивният прелет е само през втората половина на септември до началото на октомври. Периодите на пикова миграция варират в рамките на 10 дни между 16 септември и 26 септември. Регистрираните през август и началото на септември птици все още са с характер на скитащи – често променят посоката си и се установяват да се хранят за кратки периоди в различни места. От началото на септември миграцията вече се ориентира в основното си направление и повечето птици директно прелитат през България, като спират само за нощувка.

Дневна динамика

Най-общо малкият креслив орел прелита между 9 ч. сутрин и 17 ч следобед, като в някои случаи са регистрирани и птици между 17 и 18 ч. По време на есенна миграция в районите с интензивна миграция при Бургас най-интензивен прелет има в предобедните и обедните часове, докато в Северна България активната миграция се регистрира в следобедните часове, дори късно след обяд. Птиците летят във всички височинни пояси, като от 11 до 16 ч. основната част от птиците летят над 200 и дори над 500 м. В Северна България основната част от малките кресливи орли са регистрирани да летят над 500 м височина почти през целия ден, докато в района на Бургас голям брой птици летящи под 200 м са наблюдавани и в обедните часове. По време на пролетна миграция активна миграция в Южна България се отчита сутрин, а в Добруджа - следобед.

Височинно разпределение на прелитащите реещи птици

Малкият креслив орел по време на миграция е наблюдаван да прелита в много широк височинен диапазон - от 20 м до 2200 м. Както по време на есенната миграция мнозинството птици са регистрирани да прелитат на височина между 200 и 1000 м. В Южна България като цяло птиците прелитат по-ниско – до 800 м, като най-голям брой птици преминават на височина около 200 м. В Северна България птиците летят значително по-високо – между 400 и 1400 м, като най-много птици са регистрирани да прелитат на височина около 800 м. По време на пролетна миграция малкият креслив орел

прелита значително по-ниско, като най-голям брой птици летят на височина между 100 и 200 м, както в Южна България, така и в Добруджа. При проучванията на пролетната и есенната миграция през 2011-2012 г., а също и при предишните паралелни проучвания на миграцията 2004-2005 г. са установени значителен брой птици прелитащи на височина между 100 и 150 м.

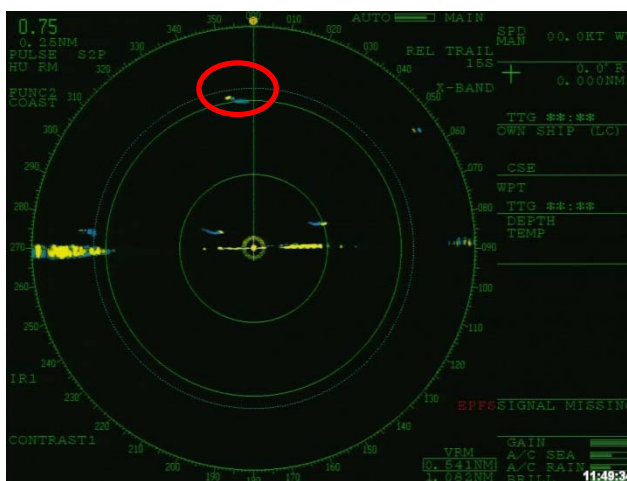
Миграционни потоци

Основното направление на прелитащите малки кресливи орли в източната част България (от Русе на изток) е север-северозапад – юг-югоизток през есента, като тази посока се поддържа почти до района на Бургас. С преминаването на изток посоката на прелета се ориентира от север на юг. По време на пролетна миграция основното направление на птиците, както в Южна, така и в Северна България е юг – север. Част от птиците, маркирани със сателитни предаватели обаче поддържат посока на северозапад. При визуалните наблюдения са отчетени малко птици прелитащи в това направление.

Използване на района за стационаране и нощуване от рееци птици

Нощуващи в полезащитни пояси малки кресливи орли са наблюдавани неколккратно в Добруджа на наблюдателните точки Гешаново и Росеново, както и на наблюдателните точки в Югоизточна България, в района на които има горски масиви – основно Суходол. В резултат на проучванията през пролетта на 2012 г. може да се направи извод, че има места за нощувки на повече малки кресливи орли и южно от Бургас, вероятно в района на 33 „Бакърлъка”.

Радарно проучване на миграцията – регистрирани сигнали

Фиг. 63 Прелитащ малък креслив орел, засечен с радар